

MARIA JOANNA TUROS.

1. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe.

Doktor nauk medycznych. Dyplom nadany decyzją Rady II Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Warszawie dn. 12 stycznia 2005 roku na podstawie rozprawy „Problemy stresu w pracy zawodowej anestezyjologów” (promotor Prof. Marek Wichrowski, recenzenci: Prof. Zdzisław Rondio i Prof. Tomasz Wolańczyk)

2. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

Od 2002 roku asystent w Zakładzie Historii Medycyny i Filozofii Akademii Medycznej w Warszawie.

Od 2005 roku adiunkt w tymże samym zakładzie.

Aktualnie – w związku ze zmianą nazwy zakładu – w Studium Etyki i Historii Medycyny Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego.

3. Osiągnięcia naukowe

A. – najważniejsze

Obszar moich zainteresowań w naukach historycznych skoncentrował się na obszarze historii polskiej medycyny wojskowej początków i pierwszych trzydziestu lat XIX wieku. Różnorakie aspekty przedstawiam praktycznie we wszystkich moich pozycjach książkowych jak również w licznych artykułach, jednak za najważniejszą moją pracę z tego obszaru tematycznego wypada uznać monografię „**Chirurgia wojenna w czasach Księstwa Warszawskiego**” opublikowaną w wydawnictwie Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego w 2021 roku. Prezentuje ona *gros* materiałów i informacji dotyczących chirurgii polskiej w tym krótkim oraz wyjątkowo burzliwym okresie dziejów naszego kraju. Zgromadzone dane zostały podzielone na siedem rozdziałów poprzedzonych wprowadzeniem w którym przedstawiam uwagi metodologiczne jakimi będę posługiwać się w dalszej pracy. Omówione również zostały źródła poruszające zagadnienia wojskowej służby zdrowia tego okresu, a także zaakcentowane wyraźne braki, bądź pozostające daleko od wiarygodności uwagi w pracach szeregu autorów w tym m. in. J. C. Dammame’a, J. Eltinga i L. Fitzharris jak również R. Bieleckiego.

Kolejne rozdziały noszą następujące tytuły:

1. Trudne początki – obejmuje on rzeczywiście najtrudniejszy okres przełomu 1806/07 roku i następnych miesięcy, organizacji jednostek wojskowych, którym należało

zapewnić pomoc medyczno-sanitarną, jak również zaplecze dla lazaretów nie tylko polskich, ale i francuskich działających w związku z rozwojem działań zbrojnych w czasie kampanii zimowej 1806/07 – szczególnie po bitwach stoczonych w okolicach Warszawy (Czarnowo, Nasielsk, Pułtusk, Ostrołęka) pod Iławą Pruską oraz w późniejszym okresie – czerwiec 1807 - pod Heilsbergiem (Lidzbarkiem Warmińskim) i Frydlandem.

2. Ostateczny dokument, – czyli „Urządzenie Szpitalów dla Woysk Xięstwa Warszawskiego” – jest to krótkie omówienie niezwykle istotnego dla funkcjonowania wojskowej służby zdrowia dokumentu, tu rozszerzone i pogłębione o analizę działań jakie podejmował książę Józef Poniatowski w swoich kontaktach tak z cesarzem Napoleonem jak i księciem warszawskim Fryderykiem Augustem w celu unormowania sytuacji i zapewnienia na miarę dostępnych środków właściwego funkcjonowania podległej sobie instytucji. Zachowane manuskrypty wskazują na wybitną rolę ministra wojny w ostatecznej edycji tekstu nad którym musiał osobiście pracować, kilkakrotnie zwracając uwagę na obecne w tekście niejasności i wyraźne niedopracowania m. in. odnośnie obsady etatowej i funkcjonowania ambulansów.
3. Chirurdzy i... - trzeci rozdział został podzielony na mniejsze samodzielne podrozdziały. Kolejno są to:
 - 3.1 „...etaty...”, czyli medycy w pułkach – prezentuje obsadę kadry medycznej w jednostkach, która cały czas była daleko niedostateczna. Znalazły tu również swoje miejsce biogramy postaci związanych z wojskiem od 1807 roku.
 - 3.2 Cenny podręcznik – stanowi omówienie pierwszego, ze względu na formę i konstrukcję tekstu, nowoczesnie traktującego zagadnienie, podręcznika chirurgii autorstwa Ignacego Fijałkowskiego, który prócz omówienia najważniejszej problematyki postępowania chirurgicznego bezpośrednio w warunkach polowych, poruszał również zagadnienia związane z emocjami pacjenta. Tego rodzaju odniesienia zawarte już we wstępie czynią go również prekursorem propedeutyki medycznej, która jako samodzielna dyscyplina pojawiła się w dydaktyce po roku 1809 przede wszystkim w Warszawie najpierw w Szkole Medycznej a następnie na fakultecie włączonym po 1816 roku w skład Uniwersytetu Warszawskiego, gdzie pracował. Ponadto, co nie mniej istotne, widać jego wielkie starania o znormalizowanie słownictwa i wprowadzenie maksymalnej liczby terminów w języku polskim co znacząco ułatwiło by gromadzenie informacji o chorych.
 - 3.3 Instrumentarium – jest to prezentacja, wraz z opisem posługiwania się nimi, podstawowych narzędzi chirurgicznych używanych powszechnie w początkach XIX wieku.

Ich pokazanie, połączone z omówieniem działań rekonstrukcyjnych w odniesieniu do już nieużywanych jak *tenaculum* - instrument służący do podkłuwania dużych naczyń krwionośnych przy amputacji, pozwala na udokumentowanie tak samej techniki chirurgicznej jak i obalenie wielu mitów obecnych szczególnie w literaturze (tu przede wszystkim nagrodzona Prix de Goncourt w 1997 roku powieść P. Rambaud „*Bitwa*”) lecz także w pracach historyków (J-C. Dammame, R. Bielecki) o całkowitym braku odpowiednich instrumentów.

- 3.4 Opatrunki, – czyli szarpie...ale nie tylko – podobnie jak w poprzednim zostały tu zaprezentowane podstawowe opatrunki używane przez chirurgów. Zasadniczym tekstem i ukierunkowaniem, były mniej znane dzieła Rafała Józefa Czerwiakowskiego, przede wszystkim ostatni tom „Narządu opatrzenia chirurgicznego”, a także pozostająca do lat 60-tych XX wieku w manuskrypcie „Chirurgia praktyczna” wyraźnie zaadresowana do lekarzy wojskowych.

- 3.5 Miejsce pracy – jest to zaprezentowanie w oparciu o wytyczne „Urządzenia Szpitalów...” form ambulansów ruchomych oraz lokalizacji stałych szpitali wojskowych. Szczególnie w odniesieniu do tych pierwszych, ich organizacja wyraźnie *in plus* różniła się od założeń propagowanych przez Dominique Jean Larrey’a w jego modelu *ambulance volante* obowiązującym w armii francuskiej. Pozwalała na zdecydowanie szybsze udzielanie pomocy poszkodowanym przy wykorzystaniu przewożonych zasobów. Pewne odniesienia wskazują na kontakt autorów dokumentu – i to pomimo istniejących ograniczeń, gdyż Kraków znajdował się w zaborze austriackim – z Rafałem Józefem Czerwiakowskim, który nad tego typu działaniami pracował już w czasie Insurekcji Kościuszkowskiej.

4. Czas wojny i czas pokoju – rozdział ten został podzielony na dwie samodzielne części. Każda z nich poświęcona jest oddzielnemu aspektowi pracy lekarza wojskowego w prezentowanym okresie.

- 4.1 Bitwa

Ze względu na najlepiej znane i udokumentowane okoliczności, przeprowadzona analiza dotyczy bitwy pod Raszynem stoczonej 19 kwietnia 1809 roku.

4.1.1 Prawdziwi bohaterowie – zostały tu pokrótce zaprezentowane sylwetki lekarzy którzy pospieszyli z pomocą rannym żołnierzom bezpośrednio na polu bitwy i później w warszawskich lazaretach

4.1.2 W ambulansie czyli to co najtrudniejsze – jest to próba zanalizowania przyczyn zgonu jednego z bohaterów bitwy pułkownika Cypriana Godebskiego. Zdarzenie to prezentowane w sposób bardzo naturalistyczny w literaturze

uważanej dość powszechnie za popularną, a nawet godną odłożenia na półkę jako nic nie wnosząca do tematu, gdyż i z takimi opiniami można się spotkać w odniesieniu do „*Rok 1809*” W. Gąsiorowskiego o czym pisał A. Nieuważny, niestety nie podając autorów, (choć jednocześnie wspomniany już – i skrytykowany przez historyków medycyny, tu przede wszystkim A. Pigéard’a, R. Meylemans’a, Fr. Houdecek’a i E. Evrard’a – utwór P. Rambaud „*Bitwa*” zyskał przychylne oceny ze strony recenzentów). Równoległe z omówieniem historycznym zostały poruszone kwestie medyczne, jako bardzo istotne dla całokształtu opisywanego zdarzenia, a rzadko w pełni akceptowane przez historyków, w tym punkt widzenia R. Santucciego oraz M. Facklera a przede wszystkim C. C. Cloonana.

- 4.2 Zwyczajny dzień w szpitalu

Druga część rozdziału poświęcona jest, jeśli można użyć takiego określenia codziennej pracy szpitalnej, którą w sposób bardzo szczegółowy sankcjonowało wymienione już „*Urządzenie Szpitalów...*”. Jest to okres, kiedy wprowadzone zostają stałe dyżury lekarskie (24 godziny od porannego obchodu do następnego w kolejnym dniu), zostaje określony czas wizyt lekarskich, sposób ordynowania leków i zapisy dietetyczne. O tym istotnym aspekcie postępowania terapeutycznego po raz pierwszy mówi się właśnie w odniesieniu do szpitali wojskowych. Jest to również okres wprowadzenia drugiej – pierwsza była tzw. kościuszkowska autorstwa Jacka Hiacynta Dziarkowskiego z 1794 roku – farmakopei wojskowej co ujedynolico terminologię aptekarską i ułatwiało tym samym kontrolę pracy apteki.

W podrozdziale, na podstawie zachowanych źródeł – co prawda pośrednich, gdyż manuskrypty Fr. Giedroycia uległy zniszczeniu we wrześniu 1939 roku w czasie oblężenia Warszawy – odtworzona została również praca zespołu chirurgów w Szpitalu Ujazdowskim. Jest to moim zdaniem ciekawy przyczynek do poznania tej placówki jakże istotnej dla wojskowej służby zdrowia i funkcjonującej nieprzerwanie do 1944 roku.

5. Kampania rosyjska – najistotniejszym bez wątpienia zagadnieniem jakie poruszam w tym rozdziale – prócz „*Etat...*” organizującego ogólnie służbę zdrowia, w tym szpitale etapowe wzdłuż linii przemarszu wojsk – było zorganizowanie sprawnych ambulansów. Sam „*Etat...*” można uznać, za jedno z najtrafniejszych rozporządzeń tego okresu, pozwalający na dobre operowanie szczupłymi siłami kadrowymi i jeszcze bardziej zasobami finansowymi. Widać tu wyraźnie efekty pracy Leopolda Lafontaine podówczas już naczelnego lekarza armii Księstwa Warszawskiego, który nie tylko wprowadził nowy ergonomiczny model furgonu tak do transportu rannych jak i

zaopatrzenia (ostatni pojazd został zgodnie z rozkazami spalony w czasie odwrotu nad Berezyną), noszy i wyposażenia dla towarzyszących lekarzom sanitariuszy, ale również w celu koordynacji działań przeprowadził specjalne manewry terenowe na Woli, podówczas pod Warszawą. Prócz tego – o czym donosił dokument z lutego 1812 roku – polecił wprowadzić opatrunki osobiste dla żołnierzy. Sprawność polskiej formacji sanitarnej wysoko ocenił Dominique Jean Larrey szczególnie w Smoleńsku kiedy towarzyszącym mu lekarzom brakowało dosłownie wszystkiego, a już najbardziej materiałów opatrunkowych.

6. ...wierni do ostatka – rozdział ten porusza dwa zagadnienia. Pierwszym jest sytuacja panująca na terenie Księstwa Warszawskiego gdzie pozostały garnizony w twierdzach w tym w Zamościu i Modlinie oraz działania medyków wojskowych którzy wyruszyli wraz z armią na zachód i uczestniczyli w bitwach na terenie Saksonii w tym pod Lipskiem, a następnie z niedobitkami oddziałów dotarli aż do Francji.

Twierdze jakie najdłużej wytrzymały oblężenie to przede wszystkim Zamość, gdzie personel medyczny borykał się z problemami głodu i szkorbutu oraz Modlin. Zachowane dokumenty (Zamość – zapisy gen. Maurycego Hauke, Modlin – rozkazy gen. Ksawerego Kosseckiego) wskazują, iż pomimo trudnych warunków starano się spieszyć z pomocą rannym i chorym jak również zapewnić godziwe warunki bytującym żołnierzom. Duża w tym zasługa Józefa Lisowieckiego naczelnego lekarza w Zamościu – jego rady dotyczące czasu wykonywania kąpieeli higienicznych do dnia dzisiejszego nie straciły nic ze swej aktualności - oraz Rudolfa Dołasińskiego kierującego szpitalem w Modlinie. Sugestie tego ostatniego sprawiły m. in. ograniczenie czasu pracy przy naprawie fortyfikacji, by nie narażać żołnierzy na udar cieplny i słoneczny. W porze upałów kończono działania ok. 11.30 by wznowić nie wcześniej jak po 16.30 – 17.00.

Medycy, którzy uczestniczyli w bitwie pod Lipskiem w znacznym procencie dostali się do niewoli. Byli wśród nich Jan Stummer, Fryderyk Szwencki i Karol Stackebrandt, którzy ofiarnie pracowali w lazaretach na terenie miasta.

Dalej aż do Francji z oddziałami przedostał się m. in. Andrzej Franciszek Dybek. Generalnie o tym okresie nie zachowały się szczegółowe dane. Wiadomo, iż lekarzem oddziałów powracających z gen. Wincentym Krasieńskim był Jan LePetton, zaś z resztkami Legii Nadwiślańskiej powrócił Franciszek Ksawery Baldauf.

7. Historyk versus medyk... – czyli niełatwe tematy – jest to ostatni rozdział, w którym poruszone zostały dwa następujące zagadnienia.

7.1 Stosowanie leków uśmierzających ból – próba odpowiedzi na pytanie czy w początkach XIX wieku chirurdzy wojskowi w ogóle leki takie podawali swoim pacjentom – temat ten rzeczywiście jest jednym z trudniejszych i wymagał pracy studyjnej, gdyż w potocznym oglądzie leki przeciwbólowe nie były rannym podawane. Przeczą temu nie tylko odpowiednie notatki w farmakopeach wojskowych, choć tu zawsze można wnieść uwagę, iż dotyczy to sytuacji generowanej sztucznie, ale także zapisy memuarystyczne, zachowane artefakty muzealne (naczynia szklane, kompletne bądź ocalałe z częścią wyposażenia apteczki polowe) jak również pozostające w manuskrypcie spisy leków sporządzane na użytek farmaceuty danej formacji, bądź naczelnego lekarza, w tym tzw. recepta powrotna (do wielorazowego użytkowania) z 1812 roku z podpisem dr. Kühnella znajdująca się w zbiorach Biblioteki Narodowej w Warszawie.

7.2 „...dlaczego amputacje...” – analiza wskazań do tego zabiegu Dominique Jean Larrey’a, Rafała Józefa Czerwiakowskiego i Ignacego Fijałkowskiego – to kolejne zagadnienie wzbudzające wiele emocji o różnie ukierunkowanych wektorach. Przeprowadzona tu została analiza wskazań do tego rodzaju zabiegu w ujęciu trzech najwybitniejszych chirurgów przełomu XVIII i XIX wieku, w tym czynnie pracujących na polach bitew. Porównanie siłu urazu kul ołowianych okrągłych prócz odnośników porównawczych do prac E. Grzelaka i N. Jelańskiego zostało zweryfikowane zgodnie ze współczesnymi zasadami skal urazów (program TRAUMA) i następnie poddane ocenie na podstawie wskazówek m. in. M. Facklera i K. W. Zielińskiego. Poruszony został również problem kontuzyjnego działania podmuchu, którym w sposób niezwykle wnikliwy zajmował się w swoich dziełach Rafał Józef Czerwiakowski co można uznać za pierwszą tak obszerną prezentację tej trudnej i podówczas dodatkowo jeszcze niejednoznacznej problematyki w polskiej literaturze medycznej.

Zakończenie stanowi prócz podsumowania omówienie innych osiągnięć medyków wojskowych, przede wszystkim na niwie naukowej. Tu wymienić wypada czynny udział w organizacji życia akademickiego w Warszawie, a przede wszystkim Szkoły Medycznej, a następnie fakultetu medycznego Uniwersytetu Warszawskiego gdzie wykładowcami byli Andrzej Franciszek Dybek, Ignacy Fijałkowski i przez dwa lata Jan Stummer oraz duży wpływ na organizację Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego. Wśród grona założycieli znalazło się jedenastu lekarzy czynnie związanych z armią.

Gromadząc materiały, zainteresowałam się problematyką samego funkcjonowania służby zdrowia w armii Księstwa Warszawskiego. Owocem studiów było opracowanie wraz z analizą tekstową – przypisy, wyjaśnienie terminów oraz słów współcześnie nieużywanych – i wprowadzeniem, wydanego drukiem w 1809 roku **„Urządzenia Szpitalów dla Woysk**

Polskich Xięstwa Warszawskiego”. Pozycja ta ukazała się w 2015 roku w wydawnictwie „NapoleonV” i stanowi istotny przyczynek dokumentacyjny do poznania wielu schematów działania wojskowej, a następnie cywilnej służby zdrowia. Jednym z nich jest wprowadzenie stałych dyżurów lekarskich – również w porze nocnej – do czego nawiązano później m. in. w klinikach fakultetu medycznego Uniwersytetu Warszawskiego, o czym wspomina, *nota bene* też medyk wojskowy, Jan Tomorowicz.

W czasie pracy nad rozdziałem monografii poświęconym organizacji wojskowej służby zdrowia bliżej zapoznałam się blisko z postacią Leopolda Lafontaine, naczelnego sztabschirurga, a później naczelnego lekarza wojsk Księstwa Warszawskiego. Sylwetka ta bliska mi była już wcześniej, lecz szczególnie poznanie jego zasług w momencie przygotowań do kampanii moskiewskiej skłoniło mnie do dalszych studiów. Zaowocowało to pierwszą w języku polskim, a nie wykluczone, iż globalnie, jego biografią oraz w miarę pełnym zbiorem i analizą zachowanych prac jakie wyszły spod jego pióra. Książka **Leopold Lafontaine - 1756-1812** ukazała się w 2021 roku nakładem Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego.

Poruszając się cały czas w obrębie interesującego mnie okresu i gromadząc materiały dotyczące działań medycznych, przygotowałam również szereg innych publikacji. I tak kolejno były to:

1. „Ostatni rok życia księcia Józefa Poniatowskiego” – 2015 w wydawnictwie „NapoleonV”.

Do zajęcia się tym tematem skłonił mnie fakt, iż żaden z historyków zajmujących się postacią Księcia Józefa Poniatowskiego jak A. Skałkowski, Sz. Askenazy, M. Kukiel, J. Skowronek czy St. Szenic, że wymienię tylko powszechnie znane nazwiska, nie podejmowali, próby interpretacji cytowanych przez siebie relacji świadków w świetle badań medycznych swojego czasu, bądź pozostawali przy ogólnikach. Z podobną sytuacją można spotkać się w tekstach mniej znanych poczynając od biografii autorstwa St.K. Bogusławskiego wydanej drukiem w 1831 roku. Za dobry przykład może tu posłużyć przebieg wypadku jakiemu uległ Książę Józef Poniatowski w czasie odwrotu spod Moskwy. Był to upadek z konia, który pośliznął się podczas skoku, a następnie przygniótł jeźdźca. Fakt ten, po weryfikacji fragmentu manuskryptu znajdującego się w zbiorach Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, a sporządzonego przez bezpośredniego świadka zdarzenia jakim był Józef Szumlański, przeprowadzonej zgodnie ze skalą urazów czaszkowo – mózgowych pozostaje w sprzeczności do opisu zdarzenia autorstwa J. Skowronka i może zostać zakwalifikowany jako

bardzo ciężki (opieram się tu na skali D. Springinsa i P. A. Driscolla) wykluczający możliwości dowodzenia, o tym zaś, w kontekście bitwy pod Wiaźmą piszą J. Skowronek i M. Kukiel. Ten ostatni zresztą wiąże pogorszenie stanu zdrowia Księcia Józefa Poniatowskiego z pełnionymi przez niego funkcjami dowódczymi.

Cały okres odwrotu spod Moskwy, ze względu na ekstremalne warunki pogodowe, brak żywności oraz praktycznie permanentne zagrożenie życia potraktowałam jako odpowiednik odnotowywanego we współczesnej psychopatologii zespołu stresu pola walki. Dało mi to asumpt do odczytania pewnych reakcji emocjonalnych – tu przede wszystkim z okresu pobytu w Krakowie i dyskutowanej przez historyków (m. in. B. Boruckiego piszącego wręcz o zachowaniu teatralnym) próby samobójczej Księcia Józefa Poniatowskiego – w kategoriach odpowiedzi psychofizycznej ustroju zbliżonej do rozwiniętego zespołu stresu pourazowego. Na taką ocenę pozwoliło mi m. in. przeprowadzenie porównań według technik Fr. Houdeceka (analiza źródeł) i E. Klein (zachowania autodestrukcyjne po urazie czaszki).

Zajmując się okresem kilku ostatnich tygodni przed bitwą pod Lipskiem starałam się ustalić po pierwsze maksymalnie wiarygodny przebieg zdarzeń, a po drugie wpływ kolejnych zranień i kontuzji na kondycję psychofizyczną mojego Bohatera, nie pozostającą przecież bez wpływu na możliwości jego działań jako dowódcy. Ciekawy wniosek nasunął się tu po analizie korespondencji z ostatnich trzech – czterech dni życia Księcia Józefa Poniatowskiego (16 – 18 października 1813). Prócz zmian w charakterze pisma wynikających z urazu prawej ręki (okolice dłoni i przedramienia) można w niej również napotkać błędy, które M. Casagrande oraz C. Violani kwalifikują jako efekt przewlekłego braku snu.

W związku z pojawiającymi się koncepcjami – prezentowanymi w mediach o dużej dostępności szczególnie dla osób młodych - o przypadkowym postrzale przez żołnierzy francuskich jako bezpośredniej przyczynie śmierci Księcia Józefa Poniatowskiego hipotezę tą poddałam również podobnej weryfikacji. W tym celu zastosowałam analizę porównawczą zachowanych opisów obrażeń jakie odniósł w ostatnich godzinach życia z wynikami badań sądowo-lekarskich tak samych obrażeń jak i tzw. krzywej przeżywalności związanej z dominującą w tym przypadku utratą krwi. Istotnym problemem – co wynika ze zmiany typów broni i parametrów amunicji – było tu ustalenie rozległości urazu tkanek dokonywanego przez kule okrągłe. Skłoniło mnie to do sięgnięcia do prac pochodzących z XIX wieku jak „Visa Reperta” z 1811 roku, I. Fijałkowskiego z 1811 roku, Rafała Józefa Czerwiakowskiego z 1816 roku, jak również A. Janikowskiego z 1847 roku, a dotyczących ran postrzałowych oraz do przeprowadzenia kilku prób eksperymentalnych. Posiłkowałam się tu wskazówkami St. Manczarskiego oraz E. Grzelaka odnośnie przebijalności materiałów w zależności od

odległości z jakiej padł strzał, masy ładunku prochowego oraz ciężaru kuli zaś T. Marcinkowskiego jeśli chodzi o pola rażenia rykoszetów pocisków okrągłych. Pozwoliło to w sumie na nowe spojrzenie na ostatni już nie tylko rok, ale dni życia wielkiego polskiego Bohatera.

2. „Medycy polskich szwoleżerów” – 2017 w wydawnictwie „Napoleon”V, druga, po niewielkiej, liczącej trzydzieści stron publikacji L. Zembruskiego z 1925 roku, prezentująca prócz sylwetek lekarzy związanych z tym pułkiem, również działania jakie musieli podejmować oraz analizę ich postępowania z punktu widzenia medycyny początków XIX wieku.

3. Dominique Jean Larrey (1766-1842) :Chirurg Wielkiej Armii - 2017 w wydawnictwie „NapoleonV”. Zajmując się epoką napoleońską nie mogłam pominąć postaci Dominique Jean Larrey’a. I tak powstała pierwsza polska, i jedna z nielicznych powstałych w Europie w XX i XXI wieku (bibliografia przedmiotu wymienia ich **pięć**, kolejno są to: J. H. Dible, Napoleon’s Surgeon, „William Heinemann Medical Books”, London 1970, J. Marchioni, Place à Monsieur Larrey, Ed. Actes Sud, Arles 2003, R. G. Richardson, Larrey.: Surgeon to Napoleon’s Imperial Guard, „John Murray” London 1974, wyd, II Quiller Press, London 2000, A. Soubiran, Le Baron Larrey. Chirurgien de Napoleon, Ed. Fayard, Paris 1966, P. Vayre, Les Larrey. Dominique, Hippolyte... et les autres, Ed. Glyphe, Paris, 2005) biografia tego wybitnego francuskiego chirurga, naukowca i humanisty żyjącego w latach 1766 – 1842. Zapoznanie się ze zgromadzonym materiałem, a przede wszystkim dotarcie do zachowanej korespondencji służbowej i prywatnej jaką prowadził oraz dostęp do innych manuskryptów, w tym dziennika z roku 1813, pozwoliło mi stworzyć portret człowieka, który w pełni zasłużył na miano jakim określił Go w kodycyli do swojego testamentu cesarz Napoleon „...to był człowiek prawy, jedyny któremu mogłem zaufać...”. Szczególniejszą uwagę, tak w omawianej biografii jak i uprzednio przygotowywanych tekstach oraz prezentacjach poświęciłam istotnemu moim zdaniem faktowi, iż Dominique Jean Larrey był w Polsce. Pierwszy raz, przez dłuższy okres poczynając od połowy listopada 1806 do wczesnej jesieni 1807 roku i po raz drugi w 1812/13 roku podczas kampanii moskiewskiej, a szczególnie jej tragicznego finału.

Pobyt w Warszawie na przełomie 1806/07 roku zaowocował kontaktami Dominique Jean Larrey z warszawskim środowiskiem medycznym i poddając analizie zapis jaki znajduje się w jego „Memoires” spotkania owe śmiało można uznać za istotny wkład w powołanie początkowo wojskowej, a następnie cywilnej uczelni medycznej, której spadkobiercą jest

Warszawski Uniwersytet Medyczny. Jak sam zaznaczył na prośbę lekarzy wygłosił kilka wykładów z chirurgii wojennej.

Okres kiedy przebywał na ziemiach polskich i prowadzone podówczas obserwacje zaowocowały również szeregiem tekstów o charakterze naukowym. O ile dość obszerny „*O kołtunie*” można uznać za przyczynek historyczny, choć opinie w nim wyrażone były jak najbardziej adekwatne (m. in. ta iż kołtun nie jest chorobą samoistną zaś dbałość o czystość szybko doprowadzi do jej wyeliminowania ze społeczeństwa) o tyle drugi z nich poświęcony zmianom skórnym i obrażeniom marszowym w obrębie kończyn dolnych można uznać z pierwszą pracą poświęconą tzw. stopie okopowej; patologii kojarzonej na ogół z okresem I Wojny Światowej. Na to nowatorstwo tekstu Dominique Jean Larrey zwracali do tej pory uwagę jedynie R. C. King, J. A. Parrish, i A. Allibone na łamach „*British Medical Journal*” oraz J. H. Dible.

Bardziej szczegółowa analiza prowadzonych podówczas zapisków pozwoliła również na zajęcie właściwego stanowiska wobec często przytaczanej przez historyków m. in. R. Bieleckiego opinii, iż Dominique Jean Larrey był przede wszystkim specjalistą od amputacji. Szczególnie, właśnie prześledzenie działań medycznych podejmowanych w okresie walk toczonych na terenie północnego Mazowsza (Czarnowo, Nasielsk, Gołymin, Pułtusk) pozwoliło rozwinąć opinię wyrażoną przez L. M. Zimmermana, I. Veith oraz R. Debenedettiego, iż każda decyzja Dominique Jean Larrey o przeprowadzeniu tego zabiegu była poparta wnikliwą obserwacją danego rannego.

Godnym odnotowania jest fakt iż to właśnie w Polsce Dominique Jean Larrey podejmował szereg badań, a następnie działań o charakterze przeciwepidemicznym. Obserwacje jakie poczynił w okolicach Riesenburga (Prabutów) i Soldau (Działdowa) dotyczyły m. in. wąglika i innych chorób odzwierzęcych mogących łatwo przenosić się na ludzi.

Nie można pominąć tu milczeniem faktu, iż to właśnie Dominique Jean Larrey przygotował jedną z pierwszych szczegółowo udokumentowanych ekspertyz sądowo-lekarskich, co związane było z obrażeniami jakich doznawali żołnierze posługujący się niesprawną bronią podczas kampanii na terenie Saksonii w maju i w czerwcu 1813 roku. Zagadnieniu temu poświęcam w biografii cały rozdział.

4. Dominique Jean Larrey : Człowiek, naukowiec, innowator – 2021, w wydawnictwie Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego

Kontynuacją biografii jest druga część pracy tym razem poświęcona osobowości Dominique Jean Larrey’a oraz bardziej wnikliwej prezentacji jego dorobku naukowego.

Sytuuje on Larrey'a w czołówce chirurgów europejskich przełomu XVIII i XIX wieku, o ile nie na pierwszym miejscu. Dowodem na to są badania jakie poczynił nad problematyką urazów czaszkowo-mózgowych ze szczególnym uwzględnieniem afazji. Podzielił ją na związaną z samą patomechaniką urazu oraz występującą na skutek zatruc m. in. tlenkiem węgla – o czym pisał już w 1806 roku w Berlinie – oraz tą pochodzenia naczyniowego. Podobnie podchodził do problemów obrażeń twarzoczaszki wracając do zapomnianych technik operacyjnych m. in. Tagliacozziego i wiele z nich twórczo modyfikując. W przeciwieństwie do chirurgów tego okresu nie bał się dokonywać zabiegów na klatce piersiowej oraz sercu – konkretnie worku osierdziowym. Dyskutowana jest tu kwestia czy był pierwszym, czy nie uprzedził go Hiszpan Romero, ale jeśli chodzi o wnikliwość obserwacji, szczegółową analizę przypadków oraz konstrukcję zaleceń adresowanych do lekarzy, a dotyczących postępowania w podobnych sytuacjach bez wątpienia jemu należy się pierwszeństwo. Najlepszym dowodem jest wyznaczony przez niego tzw. punkt Larrey'a w którym do dziś dokonuje się w sytuacjach zagrożenia życia nakłucia worka osierdziowego.

Systematyczna analiza tekstów zgromadzonych w zbiorze Carton Nr. 111-1 de Larrey znajdującym się w zbiorach Centre de Ressources Documentaires du Musée du Service de Santé des Armées, w czasie gdy poddawany był konserwacji, pozwoliła mi, prócz konstrukcji tekstu zamieszczonego w monografii na przygotowanie również samodzielnych artykułów dotyczących tych zagadnień.

Dominique Jean Larrey nie były obce problemy psychiczne żołnierzy. Słownictwo jakim się posługiwał jest niezwykle adekwatne do opisywanych zdarzeń i praktycznie bez większych modyfikacji pozwala na postawienie wniosku, iż znał i różnicował zespół stresu pourazowego. Na ten problem zwrócił uwagę gen. M. Morillon, co skłoniło mnie do ponownej analizy wielu akapitów prac Dominique Jean Larrey'a i wysnucia wniosków, iż potrafił analizować zagadnienia dziś wchodzące w zakres neuropsychiatrii i badań nad stresem, czemu poświęcony został cały rozdział.

5. Aspekty epidemiologiczne kampanii Napoleona w Egipcie i Syrii – 2022 Wydawnictwo Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego.

Dalszą kontynuacją zainteresowań działaniami Dominique Jean Larrey'a jak również innych lekarzy uczestniczących w ekspedycji Napoleona Bonaparte do Egiptu i Syrii była kolejna monografia. Analizy wówczas przeprowadzane, gromadzone dane opisowe oraz próby radzenia sobie z chorobami stały się podstawą do powstania, a następnie rozwoju epidemiologii oraz kliniki chorób zakaźnych i tropikalnych. Pierwsze obserwacje m. in.

dżumy i schistosomatozy, zaskakują swoją dokładnością, co potwierdzają późniejsze badania epidemiologów i specjalistów medycyny tropikalnej.

B. - pozostałe

Mój świat zainteresowań naukowych przeszedł pewną ewolucję związaną z początkowo traktowaną w kategoriach czysto poznawczych rekonstrukcją historyczną w dotyczącą okresu wojen napoleońskich, a jeśli chodzi o Polskę związaną również z Królestwem Kongresowym i czasem Powstania Listopadowego choć ta cezura czasowa ulega pewnemu wydłużeniu. W pierwszym okresie (lata 2006 – 2010) koncentrowałam się przede wszystkim na gromadzeniu danych źródłowych oraz prezentacji pokazowo – wystawienniczej (tu m. in. pełna rekonstrukcja dwóch apteczek polowych), jak również szeregu poczynaniach eksperymentalnych (różnice w możliwości pracy narzędziami chirurgicznymi o drewnianych i metalowych rękojeściach przy temperaturze poniżej zera, praktyczne używanie narzędzi typu kulociąg czy tenaculum) efekty działań zamieszczając w postaci tekstów prezentowanych na stronie internetowej Stowarzyszenia Regimentów i Pułków Polskich „Arsenał”. Znalazło to swój oddźwięk w cytowaniach m. in. przez R. Dmowskiego (R. Dmowski „Zarys dziejów ratownictwa medycznego”).

Wymiar czasowy moich zainteresowań i działań łączy się zarazem z powstaniem uczelni w której pracuję stąd stał się jeszcze bardziej godnym odkrycia – co zaowocowało już prezentacją sylwetek pierwszych Dziekanów jak też wykładowców w rozdziale książki **„Senat. Historia i współczesność najważniejszego ciała kolegialnego uczelni”**. Zagadnienie to kontynuuję w odniesieniu do chemików (tu postać Adama Kitajewskiego) oraz farmaceutów (tu m. in. Józef Nowicki) Wydziału Medycznego Uniwersytetu Warszawskiego, którzy w latach 1816 – 1830 dość ściśle współpracowali z wojskiem, szczególnie działającą przy Arsenale Składowym Dyрекcją Ogniów Wojennych, a następnie formacjami artylerii i raketników.

Aktualnie mam już ukończoną pracę nad drugim dokumentem dotyczącym organizacji wojskowej służby zdrowia, a mianowicie „Przepisy Szpitalów dla Woysk Polskich...” z 1815 roku znajdującym się w zbiorach Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie. Z dotychczasowej kwerendy wynika iż jest to jedyny egzemplarz jaki zachował się do naszych czasów. W podobny sposób opracowuję „Przepisy Lekarstw dla Woysk Xięstwa Warszawskiego...” czyli chronologicznie drugą – po wspomnianej już farmakopei kościuszkowskiej autorstwa Jacka Hiacynta Dziarkowskiego wydanej drukiem w Warszawie w 1794 roku – farmakopeę wojskową używaną na terenie Polski.

Wyniki mojej pracy stanowią cały szereg tekstów zamieszczanych na łamach periodyków takich jak „Medycyna Nowożytna”, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, „Analecta”, „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny”, „Muzealnictwo Wojskowe”, „Niepodległość i Pamięć” oraz „Bulletin l'Association des Amis du Musee de Service de Sante des Armees”. Publikacje o charakterze popularyzatorskim i biograficznym zamieszczam przede wszystkim na łamach „Zeszytów Raszyńskich”, „Medycyny, Dydaktyki, Wychowania”, „Skalpela” a także „Rocznika Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego”.

Moje publikacje w układzie chronologicznym:

Artykuły

Przed uzyskaniem doktoratu:

1. „Warszawa - moje refleksje w 30 rocznicę wyzwolenia” - praca maturalna wyróżniona w konkursie „Życia Warszawy” w: „Życie Warszawy” wrzesień 1975r.
2. „Granice oddziaływania sakramentów” w: „Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego” Warszawa Nr.3 1987 r.
3. „Nie tylko z tego świata jesteśmy...” w; „Tygodnik Polski. Prawosławie” cz. I w Nr. III [marzec] 1990
4. „Nie tylko z tego świata jesteśmy...” cz. II w Nr. VI [czerwiec] 1990
5. „Moja – twoja – nasza starość” – zapis z udziału w dyskusji w: „Wiedza i Życie” Nr.11 [1998 r]
6. „Oblicze anestezjologii w mediach” w: „Anestezjologia. Intensywna Terapia” Nr.3 2001 r.
7. „...pochyleni nad człowiekiem. Szpital Kolejowy w Pruszkowie 1959 - 1999” w: „Rocznik Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego Rok 2002”
8. „Społeczna i medialna recepcja miejsca i roli anestezjologii” w: „Materiały XIV Zjazdu PTA i IT” Lublin 2002
9. „Anestezjolog a zmęczenie wywołane czasem pracy” w: „Anestezjologia. Intensywna Terapia” Nr.1 2003 r.
10. „Odpowiedź emocjonalna anestezjologa na stres związany z wprowadzeniem do znieczulenia” w: „Anestezjologia. Intensywna Terapia” Nr.3 2004 (*obydwa teksty cytuję m. in. Julia Jakubas-Kolata w: Zjawisko stresu w pracy zespołu anestezjologicznego Anestezjologia i Ratownictwo 2008; 1: 66-69*)

Po uzyskaniu doktoratu:

Liczba prac: 62

Łączna punktacja MEiN: 1338

ROK 2005

M. J. Turos, E. Mayzner-Zawadzka – Henryk Hilarowicz i jego „Zasady znieczulenia miejscowego. Zarys praktyczny dla lekarzy i studentów medycyny. W 80-lecie edycji pierwszego polskiego podręcznika anestezji regionalnej” W: „Ból” 2005 Tom 6 Nr. specjalny s.57 - 59

ROK 2011

M. J. Turos – „...na trzeźwo...” czy jednak ze znieczuleniem. Krótka próba odpowiedzi na pytanie czy w początkach XIX wieku lekarze wojskowi stosowali leki uśmierzające ból. W: „Medycyna Nowożytna” 2011 ; 17 (1) s. 81 – 93

M. J. Turos – Próba połączenia ognia z wodą – czyli rekonstrukcja historyczna jako forma przekazu wiedzy w historii medycyny W: „Medycyna Nowożytna” 2011 ; 17 (1) s.187 – 207

M. J. Turos – Aspern, Essling wyspa Lobau 1809 – czyli właśnie przeczytałam „Bitwę...” W: „Medycyna Nowożytna” 2011 ; 17 (1) s.221 – 225

M. J. Turos – Historyczne korzenie nowego pojęcia – Evidence – based Medicine w tradycji europejskiej W: „Ortopedia, Traumatologia, Rehabilitacja” Vol.13, Suppl.2 2011 s. 19 – 21

ROK 2012

M. J. Turos – Urządzenie Szpitalów dla Woysk Xięstwa Warszawskiego wydane w Warszawie 6 marca 1809 roku. Dokument sprzed dwóch stuleci współcześnie odczytany w: „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” T. 75 zesz.1 Poznań 2012 s.54 – 67

M. J. Turos – „...na trzeźwo...” czy jednak ze znieczuleniem. Zwalczanie bólu według R. J. Czerwiakowskiego, czyli próba odpowiedzi na pytanie czy w początkach XIX wieku chirurdzy wojskowi stosowali leki uśmierzające ból, W: „Medycyna Nowożytna” 2012 ; 18 (1/2) s.87 – 102

M. J. Turos – Leopold Lafontaine (1756 – 1812). Słów kilka w dwusetną rocznicę śmierci W: „Medycyna, Dydaktyka, Wychowanie” 2012, 44 (9) s.36 – 41

M. J. Turos – Po starych Powązkach bładząc W: „Medycyna, Dydaktyka, Wychowanie” 2012, 44 (11) s.34 – 39

M. J. Turos – „...a przed nami Warszawa...” Mały okruszek wielkiej Historii, W: „Medycyna, Dydaktyka, Wychowanie” 2012, 44 (12) s. 24 – 29

M. J. Turos – „Urządzenie Szpitalów...” – pierwszy akt prawny całościowo organizujący wojskową służbę w Księstwie Warszawskim” W: „Zeszyty Raszyńskie” 1 (6) 2012 br. paginacji

ROK 2013

M. J. Turos – „...urodzony Niemcem, ale sercem Polak...” Leopold Lafontaine (1756 – 1812)
W: „Zeszyty Raszyńskie” 2013 z.9 s.53 – 73

M. J. Turos – Z polskim ambulansiem do Moskwy. Służba zdrowia wojsk Księstwa Warszawskiego w 1812 roku, W: „Zeszyty Raszyńskie” 2013 z. 9 s.74 – 93

M. J. Turos – Próba wyjaśnienia przyczyn częstego wykonywania amputacji przez chirurgów epoki napoleońskiej W: „Medycyna Nowożytna” T. 19 zesz. 1 (2012) s. 31 - 48

M. J. Turos – Co się zdarzyło pod Horodnią dnia 25 października 1812 roku. Analiza zranienia Jana Leona Kozietulskiego w świetle dowodu materialnego zachowanego w Muzeum Wojska Polskiego W: „Medycyna Nowożytna” T. 19 zesz. 1 (2013) s.145 – 160

M. J. Turos – „...na trzeźwo...” czy jednak ze znieczuleniem. Zaglądając do wojskowych farmakopei czyli próby odpowiedzi na pytanie czy w początkach XIX wieku chirurdzy wojskowi stosowali leki uśmierzające ból część trzecia, W; „Medycyna Nowożytna” T. 19 zesz. 2 (2013) s. 37 - 64

M. J. Turos – „...wybierzmy się do słowiańskiego SPA...” czyli narodowe korzenie balneoterapii, W: „Medycyna, Dydaktyka, Wychowanie” 2013, 45 (5) s.19 - 24

M. J. Turos – Historia zranienia Jana Kozietulskiego w październiku 1812 roku w świetle zachowanych dowodów materialnych w: „Muzealnictwo Wojskowe” T.9 (2013) s. 394 – 401.

Na marginesie tej publikacji: Wysznuła przez mnie koncepcja o miejscu i rozległości zranienia jak również sposobu opatrzenia rannego – czynności te wykonywano po zdjęciu z uszkodzonego kurtki mundurowej, następnie częściowo usunięto plamy krwi z materiału – oraz sugestia, iż było to raczej stłuczenie niż zranienie w dużym stopniu ułatwiła ukierunkowanie badań mikroskopowych jakie na zlecenie Muzeum Wojska Polskiego zostały przeprowadzone w Zakładzie Kryminalistyki Komendy Głównej Policji.

M. J. Turos – Jean Dominique Larrey. L’homme a qui j’ai pu faire confiance (Napoleon Bonaparte) W: „Association des Amis du Musée du Service de Sante des Armées au Val – de - Grâce” Bull. Nr.37 Decembre 2013 s. 4 - 8

ROK 2014

M. J. Turos – Ignorantio – ignorancja w znaczeniu prawnokanonicznym jako wymiar merytoryczny błędu medycznego ze szczególnym uwzględnieniem anestezjologii W: „Medycyna Nowożytna” T. 20 z.1 (2014) s. 7 - 19

M. J. Turos – Fizjoterapia – etyką w działaniu, W: „Medycyna, Dydaktyka, Wychowanie” 2014 46 (5) s.29 – 30.

ROK 2015

M. J. Turos – Przygotowanie zawodowe kadry medycznej wojska polskiego w latach 1815–1830 w świetle „Przepisów służby zdrowia wyiętych z ogólnego urzędzenia administracyi i rachuby wewnętrzney dla wojska polskiego wszelkiej broni zatwierdzonego przez Komitet Woyskowy” W. „Medycyna Nowożytna” T. 21 Z. 1 (2015) s. 7 – 23

ROK 2016

M. J. Turos - Jean Dominique Larrey (8. VII. 1766 – 25. VII. 1842). Słów kilka w 250. rocznicę urodzin, W: „Medycyna, Dydaktyka, Wychowanie”, 2016, 48 (3), s. 26 – 32.

M. J. Turos – Z Janem Dominikiem Larrey w Warszawie i okolicy zimą 1806/07 W: „Medycyna Nowożytna” T. 22 Z. 2 (2016) s. 25 -46

M. J. Turos – Algorytmy sprzed dwóch stuleci czyli o „Chirurgii obozowej” Jana Tomorowicz słów kilka w: „Medycyna, Dydaktyka, Wychowanie” 2016, 48 (1) s. 33 – 36

ROK 2017

M. J. Turos – „Chirurgia obozowa” Jana Tomorowicza czyli algorytmy sprzed dwóch stuleci w: „Medycyna Nowożytna” 2017 23 (1) s. 77 – 91.

M. J. Turos – Leopold Lafontaine (1756-1812) nadworny chirurg króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, W: „Medycyna Nowożytna” 2017 23 (2) s.

M. J. Turos – O skryptach sprzed dwustu lat słów kilkoro, W: „Medycyna, Dydaktyka, Wychowanie” Nr. 10 s. 44 – 47.

ROK 2018

M. J. Turos – Zaburzenia neurologiczne typu afazji w obserwacjach Dominique Jean Larrey, , W: „Medycyna Nowożytna 2018, 24 (1)

M. J. Turos – Warszawskie i mazowieckie drogi Dominique Jean Larrey, W: „Niepodległość i Pamięć” R. XXV, 2018, Nr. 2 (62) s. 27 – 52.

M. J. Turos - Farmakopee wojskowe przełomu XVIII i XIX W: „Medical Library Forum”, T. 11, (2018) , zesz.2, s. 2 – 12

M. J. Turos - General anaesthesia as a topic of articles in the medical press of the Kingdom of Poland of the 1840s and 1850s, W: „Medical Library Forum” T. 11, (2018) zesz. 1, s. 6 – 24.

M. J. Turos, „Trudne to były początki...” – czyli o nauczaniu medycyny w Warszawie, W: „Medycyna, Dydaktyka , Wychowanie” Nr. 1 s. 42 – 44.

ROK 2019

M. J. Turos - Urazy szczęk i twarzy w doświadczeniu chirurgicznym Dominika Jeana Larreya, W: „Medycyna Nowożytna. Studia nad historią medycyny”, T. XXV, (2019) , Nr. 2 s. 7 - 24

M. J. Turos - Lindsay Fitzharris, Rzeźnicy i lekarze. Makabryczny świat medycyny i rewolucja Josepha Listera, przekł. Łukasz Muller, "ZNAK" Kraków 2018, ss. 318 (rec. Maria J. Turos), W; „Medycyna Nowożytna. Studia nad historią medycyny”, T. XXV, (2019) Nr. 1 s. 193 - 208

M. J. Turos - Dominique Jean Larrey i Polacy, W; „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, T. 64 (2019) Nr. 3, s. 35 – 54.

M. J. Turos - Napoleon i zadżumieni w Jaffie - piękny obraz..., prawda niestety mniej piękna. W; „Medycyna Nowożytna. Studia nad historią medycyny”, T. XXV (2019) Nr. 1 s. 53 – 76.

M. J. Turos - Warszawa i Mazowsze w pamiętnikach lekarzy armii napoleońskiej, W; „Niepodległość i Pamięć”, Nr. 1 (2019) s. 15 – 38.

ROK 2020

M. J. Turos - Udział lekarzy wojskowych w organizacji Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego, W; „Skalpel”, T. 29, Nr. 5

M. J. Turos - François Girardot - francuski medyk polskich szwoleżerów, W; „Niepodległość i Pamięć”, Nr. 1 (2020) s. 13 – 38.

M. J. Turos - Higienista Wielkiej Armii – René-Nicolas Dufriche Desgenettes (1762-1837), W; „Analecta. Studia i Materiały z Dziejów Nauki”, T. 29, Nr. 1 s. 129 – 152.

M. J. Turos – „W sam raz dla medyków wojskowych - czyli "Chirurgia obozowa" Jana Tomorowicza”, W; „Skalpel” Nr. 11

M. J. Turos - Lekarz Legionów, Legii Nadwiślańskiej wojska polskiego i warszawskiej biedoty Franciszek Ksawery Baldauf, W; „Skalpel” Nr. 4

M. J. Turos - Wojskowa służba zdrowia w Królestwie Polskim 1815–1830 w świetle aktów wykonawczych, W; „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, Nr. 1 (2020) s. 117 -131

M. J. Turos - Tematyka medyczna na łamach „Roczników Towarzystwa Królewskiego Warszawskiego Przyjaciół Nauk” (1802–1830), W; „Medical Library Forum”, T. 13 (2020) Nr. 2, s. 58 - 66

M. J. Turos Wyżywienie i zaopatrzenie farmaceutyczne chorych i rannych żołnierzy w 1815 roku w świetle Przepisów służby zdrowia wyjętych z ogólnego urządzenia Administracji i Rachuby wewnętrznej dla Wojska Polskiego wszelkiej broni zatwierdzonego przez Komitet Wojskowy, W; „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, Nr. 3 (2020) s. 109 – 123.

M. J. Turos - Michał Kaczkowski i jego praca O chorobie cholera morbus zwanej, W; „Medycyna Nowożytna. Studia nad historią medycyny”, T. XXVI, Nr. 2, s. 59 - 73

M. J. Turos - Karol Kaczkowski (1797-1867) - generał sztabu Wojska Polskiego, lekarz-epidemiolog, innowator, nauczyciel, W; „Przegląd Epidemiologiczny”, T. 74, Nr. 4 s. 723 – 739.

M. J. Turos - Dyplom z numerem I Dr Włodzimierz Roefler (1921-1971), W; „Medycyna Dydaktyka Wychowanie”, Nr. 9 (2020) s. 46 - 51

M. J. Turos - Rany klatki piersiowej i serca w pracach Dominika Jeana Larreya, W; „Medycyna Nowożytna. Studia nad historią medycyny”, T. XXVI, Nr. 1 s. 9 - 32

M. J. Turos - „... za murem starych Powązek...”, W; „Skalpel” Nr. 10

M. J. Turos - Leopold Lafontaine (1756–1812). Cz. 1. Lekarz, W; „Medical Library Forum”, Nr. 1 (2020) s. 37 – 46.

M. J. Turos - Leopold Lafontaine (1756–1812). Cz. 2. Pisarz i publicysta, W; „Medical Library Forum”, Nr. 1 (2020) s. 47 – 58

ROK 2021

M. J. Turos - Bitwa pod Ostrołęką 26 maja 1831 oczami medyków widziana, W; „Niepodległość i Pamięć”, Nr. 1 s. 13 - 34

M. J. Turos - Jan Bogumił Gudeit – farmaceuta wojskowy Księstwa Warszawskiego (cz. II), W; „Skalpel” Nr. 3

M. J. Turos - Jan Bogumił Gudeit – farmaceuta wojskowy Księstwa Warszawskiego (cz. I), W; „Skalpel” Nr. 2.

M. J. Turos – Walki o Warszawę 6 – 7. IX 1831 oczami medyków widziane, W: „Medycyna Nowożytna”, 2021, T. 27 Nr. 1, s. 37 – 59.

ROK 2022

M. J. Turos – Postać Mikołaja Kopernika w pamiętnikach francuskich lekarzy z czasów wojen napoleońskich, W: „Niepodległość i Pamięć” 2022, T. 29, Nr. 4 s. 15 – 29.

ROK 2023

M. J. Turos – Zranienie gen. Franciszka Żymirskiego – czy musiało zakończyć się tragicznie?, W: „Niepodległość i Pamięć”, 2023, T. 30, Nr. 1, s. 139 – 169

M. J. Turos – Anestezjolog i nuda. Zmęczenie monotonijskie i jego wpływ na bezpieczeństwo znieczulenia, W: „Review of Medical Practice”, 2023, T. 29, Nr. 1, s. 75 – 79.

M. J. Turos - Chirurg Wielkiej Armii – Pierre François Percy (1754–1825) i jego wkład w rozwój medycyny wojskowej, W: „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2023 Nr. 3 s. 156 – 184.

Moje teksty znalazły się również w trzech tomach materiałów po konferencjach organizowanych pod auspicjami Polskiej Akademii Nauk:

ROK 2011

M. J. Turos – Rozwój pojęcia, obowiązków i wykształcenia felczera w świetle wojskowych i cywilnych aktów prawnych Królestwa Kongresowego. W: red. B. Urbanek, Zawody diagnosty laboratoryjnego i felczera na ziemiach polskich w XIX i XX wieku, Warszawa 2011 s.23 – 34.

ROK 2012

M. J. Turos – „...szpital biegający...” – polski prototyp ambulansu w świetle „Urządzenia Szpitalów dla Wojsk Księstwa Warszawskiego” W: red. B. Urbanek „Zawód ratownika medycznego na ziemiach polskich” Warszawa 2012 s.17 – 27

ROK 2016

M. J. Turos – Wojskowe szpitale francuskie na Śląsku w latach 1806 – 1808 W: red A. Marek, B. Urbanek „Szpitalnictwo na Górnym Śląsku: szpitale polskie ze szczególnym uwzględnieniem regionu Śląska” Katowice 2016 s. 31 – 41.

Zostały również opublikowane jako materiały po innych konferencjach naukowych:

2011

M. J. Turos - „Urządzenie Szpitalów...” – pierwszy akt prawny całościowo organizujący wojskową służbę zdrowia w Księstwie Warszawskim, W; Konferencja „Regulaminy Wojsk Księstwa Warszawskiego" Raszyn 2011” - materiały pokonferencyjne

2012

M. J. Turos - Z polskim ambulansem do Moskwy... Służba zdrowia wojsk Księstwa Warszawskiego w roku 1812, W; „Konferencja w dwusetną rocznicę kampanii 1812 roku - Raszyn 2012: materiały pokonferencyjne”

M. J. Turos - "Urodzony Niemcem ale sercem Polak..." Leopold Lafontaine (1756-1812) – tamże.

2016

M. J. Turos - Medycy szwoleżerów, W; „Wincenty Krasiński : życie społeczno-kulturalne Warszawy i Królestwa Polskiego” konferencja pod auspicjami Muzeum Niepodległości w Warszawie

2018

M. J. Turos - U źródeł organizacyjnych polskiej wojskowej służby zdrowia w XVIII i XIX wieku, W; „Refleksja historyczna : o służbie zdrowia i kształceniu lekarzy w Wojsku Polskim” – konferencja naukowa Łódź.

2022

M. J. Turos – Ludwik Bierkowski i początki nauczania gimnastyki w Krakowie, W: „Ubiory rekreacyjne i sportowe od XVII do lat 30. XX wieku”, Muzeum Pałacu Króla Jana III Sobieskiego w Wilanowie,

M. J. Turos - Leopold Lafontaine i jego Opisanie skutków i używania ciepłych siarczystych, i zimnych żelaznych kąpiei w Krzeszowicach – Tamże

M. J. Turos - Początki szermierki sportowej – Tamże.

M. J. Turos - Bitwa pod Olszynką Grochowską 25 lutego 1831 oczami medyków widziana, W: „Ostatnie szańce : Powstanie listopadowe”, Muzeum Niepodległości w Warszawie

M. J. Turos - Czy Karol Kaczkowski mógł być w okolicach Reduty Ordona? Glossa do artykułu Wojciecha Borkowskiego Badania archeologiczne na tzw. Reducie Ordona - rewaloryzacja mitu – Tamże.

2023

M. J. Turos, Instrukcja dla lekarzy polowych – mało znane rozporządzenie z okresu Powstania Styczniowego, dotyczące organizacji wojskowej służby zdrowia W: Bunt wolnych ludzi : 160. rocznica Powstania Styczniowego Muzeum Niepodległości w Warszawie.

Zamieszczone również zostały jako rozdziały w szeregu wydawnictw książkowych:

2011

M. J. Turos – Henryk Hilarowicz W: red B. Urbanek „Słownik biograficzny polskich nauk medycznych XX wieku” T. III, zesz.3 Warszawa 2011 s.23 - 28

2012

M. J. Turos – Służba zdrowia wojsk Księstwa Warszawskiego w czasie kampanii 1812 W; red. M. Ochman, M. Skotnicki „Apogeum polskich nadziei. 200 lecie kampanii rosyjskiej 1812” Wyd. MWP Warszawa 2012 s.57 – 72

2013

M. J. Turos – Wraz z ciałem cierpiała i dusza – ostatni rok życia Naczelnego Wodza w „Książę Józef Poniatowski 1763 – 1813 „Bellona” Warszawa s.74 – 87

M. J. Turos – „...po historii błędząc...”. W: red. M. Zielonka, M. J. Turos, M. Krawczyk „Senat. Historia i współczesność najważniejszego ciała kolegialnego uczelni” WUM Warszawa 2013 s. 10 – 22

2014

M. J. Turos – Kilka miesięcy jak całe życie. Ostatni rok Księcia Józefa Poniatowskiego W: red. M. Baranowski „Studia nad epoką napoleońską” T. I 2014 s. 119 – 157

M. J. Turos – „...człowiek któremu mogłem zaufać...” Jan Dominik Larrey i jego misja w czerwcu 1813 roku – tamże s. 169 – 189.

Na uwagę zasługuje fakt, iż seria „Studia nad epoką napoleońską” podczas Targów Książki w Warszawie w 2015 uzyskała wyróżnienie im. Prof. Jerzego Skowronka.

2015

M. J. Turos – Medycyna w zamyśle Komisji Edukacji Narodowej W: red W. Noszczyk, „Dzieje medycyny w Polsce” T. I PZWL Warszawa 2015 s. 125 – 135

2016

M. J. Turos – Ostatnia bitwa Jana Dominika Larrey w: „Studia nad epoką napoleońską” T. II 2016 s. 285 – 297.

M. J. Turos – Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich W: red W. Noszczyk, „Dzieje medycyny w Polsce” T. III PZWL Warszawa 2016, s. 895 – 898.

Ukoronowaniem są publikacje książkowej których jestem jedynym autorem:

2014

M. J. Turos – Rozwój anestezji regionalnej w Polsce w XIX i pierwszej połowie XX wieku PWN/WUM Warszawa 2014 s.122 ISBN PWN 978-81-01-17899-4

2015

M. Turos – Ostatni rok życia Księcia Józefa Poniatowskiego Wyd. „NapoleonV” Oświęcim 2015 ISBN:978-83-7889-354-7

„Urządzenie Szpitalów dla Woysk Księstwa Warszawskiego” - opracowanie M. J. Turos Wyd. „NapoleonV” Oświęcim 2015 ISBN:978-83-7889-379-0

2017

M. J. Turos – Medycy polskich szwoleżerów Wyd. „NapoleonV” Oświęcim 2016 ISBN: 978-83-65746-07-8.

M. J. Turos – Dominique Jean Larrey (1766 – 1842). Chirurg Wielkiej Armii Wyd. „NapoleonV” Oświęcim 2016, ISBN 978 – 83 – 65855 – 72 – 5.

2018

M. J. Turos – „...pochyleni nad człowiekiem...”. Szpital Kolejowy w Pruszkowie 1959 – 1999. „Książnica Pruszkowska”, Pruszków 2018, ISBN 978 – 83 – 62144 – 67 – 9.

2021

M. J. Turos - Chirurgia wojenna w czasach Księstwa Warszawskiego, Wyd. Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Warszawa 2021, ISBN 978-83-7637-560-1

M. J. Turos – Dominique Jean Larrey. Człowiek, naukowiec, innowator, Wyd. Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Warszawa 2021 ISBN 978 – 83 – 7637 - 569 – 4
2022

M. J. Turos - Leopold Lafontaine : 1756-1812, Wyd. Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Warszawa 2022, ISBN: 978-83-7637-591-5

M. J. Turos - Aspekty epidemiologiczne kampanii napoleońskiej w Egipcie i Syrii : 1798-1801, Wyd. Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, Warszawa 2022, ISBN; 978-83-7637-596-0

Pierwsza z wymienionych publikacji powstała trochę na marginesie zasadniczego tematu moich zainteresowań, ale widząc brak jakiejś istniejącej w chronologii tego obszaru historii medycyny na ziemiach polskich, przygotowałam właśnie tę monografię. Moja praca spotkała się z wysoką oceną Prof. E. Mayzner – Zawadzkiej i Prof. A. Kańskiego stając się źródłem danych bibliograficznych dla doktorantów i lekarzy przygotowujących się do egzaminów specjalizacyjnych z anestezjologii.

W oparciu o zgromadzone materiały przygotowałam też na prośbę Dr. T. Goroszeniuka oddzielny tekst poświęcony Henrykowi Hilarowiczowi i jego podręcznikowi znieczulenia regionalnego. Został on zamieszczony w wersji internetowej na stronie Polskiej Sekcji Towarzystwa Badania Bólu (red. Dr. A. Król) zaś obecnie przygotowywana jest do druku wersja anglojęzyczna biogramu opublikowanego w „Słowniku biograficznym polskich nauk medycznych XX wieku” oraz całego tekstu.

Podobnie jest z pozycją książkową z 2018 roku. To historyczny przyczynek do miejsca, gdzie powstawała moja praca doktorska i podziękowanie dla zespołu, który udzielił mi wówczas znaczącej pomocy merytorycznej. Moim zdaniem, tego typu publikacje są niezwykle istotne dla budowania pozytywnego wizerunku „...małej Ojczyzny...”, szczególnie, gdy pewne instytucje – jak w tym przypadku kolejowa służba zdrowia – przestały istnieć.

4. Udział w konferencjach naukowych

Przed uzyskaniem doktoratu:

1. XIV Międzynarodowy Zjazd Polskiego Towarzystwa Anestezjologii i Intensywnej Terapii w Lublinie 11 – 15. IX.2002
2. I Międzynarodowy Kongres Polskiej Rady Resuscytacji Kraków 22 – 25. V. 2003
3. IV Polish ESRA Congress Pułtusk 5 – 7. VI. 2003

Po uzyskaniu doktoratu

2005

„V Polish ESRA Congress” Konferencja międzynarodowa - Pułtusk - 9 – 11 czerwca 2005

Wystawa: - „Henryk Hilarowicz i jego „Zasady znieczulenia miejscowego. Zarys praktyczny dla lekarzy i studentów medycyny”. W 80 – lecie edycji pierwszego polskiego podręcznika anestezji regionalnej”.

II Międzynarodowy Kongres Polskiej Rady Resuscytacji Kraków - 23 – 26 czerwca 2005

Referaty: -

1. „Etyczne aspekty podejmowania czynności resuscytacyjnych jako treści przekazywane studentom medycyny”
2. „Dostępność informacji o technikach ratowniczych dla szerokich kręgów społeczeństwa w świetle analizy prasowej i zasobów bibliotecznych”

2006

L’AAMSSA - COMITE D’HISTOIRE - Paryż 10 - 11. X.2006

2007

L’AAMSSA - COMITE D’HISTOIRE – Paryż 7 – 9. X. 2007

2011

Konferencja Międzynarodowa Instytutu Historii Nauki PAN „Zawód felczera i diagnosty laboratoryjnego na ziemiach polskich” Warszawa - 4 – 5 lutego 2011

Referat: „Rozwój pojęcia, obowiązków i wykształcenia felczera w świetle wojskowych i cywilnych aktów prawnych Królestwa Polskiego”

Prezentacja multimedialna: „Kochane starocia”

Wystawa dokumentów i sprzętu medycznego z XIX wieku

„V Wiosna z fizjoterapią” Warszawski Uniwersytet Medyczny - 15 kwietnia 2011

Wykład inauguracyjny: „Historyczne korzenie nowego pojęcia – Evidence-based Medicine w tradycji europejskiej”

Konferencja naukowa w 180 rocznicę bitwy pod Ostrołęką – Muzeum Regionalne w Ostrołęce - 27 maja 2011

Referat: „Wojskowa służba zdrowia w Powstaniu Listopadowym”

Prezentacja multimedialna

Konferencja historyczna poświęcona rozwojowi regulaminów wojsk polskich w Księstwie Warszawskim Raszyn 17 lipca 2011

Referat: „Urządzenie szpitalów dla Wojsk Xsięstwa Warszawskiego” wydane w Warszawie 6 marca 1809 roku. Dokument sprzed dwóch stuleci współcześnie odczytany”.

Multimedialna prezentacja dokumentu oraz wprowadzenie do pracy nad tekstem.

VII Międzynarodowa Konferencja Kobiet Farmaceutek Jabłonna - 1 – 2 października 2011

Wystawa: „Historia apteczek polowych 1807 – 1830” i referat poświęcony prezentacjom technik rekonstrukcji

I Interdyscyplinarny Kongres „Narząd ruchu – badania podstawowe, profilaktyka, diagnostyka i leczenie – postępy 2011” Warszawa - 21 – 22 października 2011

Wykład inauguracyjny: Historyczne korzenie nowego pojęcia – Evidence - based Medicine w tradycji europejskiej”

2012

„Duchowa troska w praktyce medycznej” Konferencja międzynarodowa UKSW Warszawa – 16 - 17 marca 2012

Referat: „Człowiek chory w posłudze liturgicznej Kościoła Prawosławnego”

„Krakowskie Spotkania z Historią” konferencja Stowarzyszenia Miłośników Dawnej Broni i Barwy Kraków – 31 marca - 1 kwietnia 2012

Referat: „Ambulanse i nie tylko... – idea pomocy rannym żołnierzom na polu bitwy w I połowie XIX wieku”

Prezentacja multimedialna.

VI Wiosna z fizjoterapią Warszawski Uniwersytet Medyczny - 20 kwietnia 2012

Wykład inauguracyjny: „Geneza fizjoterapii jako nauki klinicznej”

„Kampania 1812 roku – w 200 rocznicę wydarzeń” Konferencja historyków Raszyn - 22 kwietnia 2012

Referat: „Z polskim ambulansiem do Moskwy...”

Konferencja Instytutu Historii Nauki PAN „Zawód ratownika medycznego na ziemiach polskich” Radziejowice – 7 - 8 września 2012

Referaty:

1. „...szpital biegający...” polski prototyp ambulansu w świetle „Urządzenia Szpitalów dla Woysk Polskich Xsiewstwa Warszawskiego”
2. „...takie były początki...” . Geneza rozwoju ratownictwa w kolejowej służbie zdrowia na ziemiach polskich”

W ramach prac organizacyjnych do konferencji przygotowałam:

- 1) projekt materiałów informacyjnych – zaproszenie, plakat, okładka publikacji
- 2) wkładkę ilustracyjną „Ambulanse europejskie – narodziny idei” zamieszczoną w tekście publikacji
- 3) trzy prezentacje multimedialne

„Rok 1812” Konferencja w Muzeum Niepodległości w Warszawie - 29 września 2012

Referat: Polska chirurgia wojenna w czasie kampanii rosyjskiej 1812

„Apogeum polskich nadziei” Konferencja w Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie - 23 października 2012

Referat: „Służba zdrowia Księstwa Warszawskiego w czasie kampanii 1812 roku”

2013VII Wiosna z fizjoterapią Warszawski Uniwersytet Medyczny - 19 kwietnia 2013

Wykład inauguracyjny: „Wyberzmy się do słowiańskiego SPA”

Konferencja położnych Wydziału Nauk o Zdrowiu WUM - 7 maja 2013

Referat: „Educatio in artes obstetricitiae...czyli kochajmy starocia”

Konferencja Instytutu Historii Nauki PAN Nieborów - 7- 8 czerwca 2013

Referaty:

1. „Rekonstrukcja historyczna - pomoc czy przeszkoda w nauczaniu historii medycyny”
2. „Zagląając do wojskowych farmakopei”

Równolegle była prezentowana niejako strona praktyczna pierwszego referatu czyli rekonstrukcja wyposażenia chirurga wojskowego z okresu wojen napoleońskich wraz z omówieniem poszczególnych eksponatów.

„Wspólne dziedzictwo, wspólna przeszłość. Historia pisze losy bohaterów – Książę Józef Poniatowski” konferencja międzynarodowa Jabłonna 19 – 20 września 2013

Prezentacja historyczna w ramach trwania konferencji

2014VIII „Wiosna z fizjoterapią” Warszawski Uniwersytet Medyczny

Wykład inauguracyjny: „Fizjoterapia etyką w działaniu”

Konferencja naukowa w Falentach w ramach „Projekt Raszyn 2009”. 28. czerwca 2014

Referat: „...kilka miesięcy jak całe życie...”. Ostatni rok życia Księcia Józefa Poniatowskiego.

Rezentacja multimedialna

„Legiony Polskie w Wielkiej Wojnie” Konferencja naukowa Piotrków Trybunalski 13 – 14 września 2014

Referat: „Wielka Wojna w innym świetle – czyli kobiety na wojnie”

2015„Krakowskie Spotkania z Historią” konferencja Stowarzyszenia Miłośników Dawnej Broni i Barwy Kraków – 21 – 22 marca 2015

Referat: „Ostatni rok życia Księcia Józefa Poniatowskiego”

Prezentacja multimedialna – „Po Jego śladach”

„Wincenty Krasiński i życie społeczno- kulturalne Warszawy i Królestwa Polskiego”

Konferencja naukowa Opinogóra/Warszawa 8 – 9 października 2015

Referat: „Medycy szwoleżerów”

Prezentacja multimedialna, mała ekspozycja.

2016

„Królestwo Polskie 1815 – 1915” Społeczeństwo – Gospodarka – Polityka – Kultura”

Opinogóra/Pułtusk 27/28. X. 2016

Referat: „Wojskowa służba zdrowia w Królestwie Polskim w świetle aktów wykonawczych”

2017

„Bitwa pod Ostrołęką” – konferencja popularnonaukowa 19. V. 2017 Ostrołęka

Referat „Wojskowa służba zdrowia w wojnie 1831 roku”

2018

„Historyczna refleksja o służbie zdrowia Wojska Polskiego” Ogólnopolska konferencja naukowa Łódź 17. XI. 2018

Referat: „U źródeł organizacji wojskowej służby zdrowia w XVIII i XIX wieku”

2021

„Ogólnopolska Interdyscyplinarna Konferencja Naukowa „Ostatnie szanse. Powstanie Listopadowe”, Warszawa 29. XI. 2021 roku

Referat: „Bitwa pod Olszynką Grochowską 25. II. 1831 oczami medyków widziana”.

2023

Bunt wolnych ludzi : 160. rocznica Powstania Styczniowego

Referat: Instrukcja dla lekarzy polowych – mało znane rozporządzenie z okresu Powstania Styczniowego, dotyczące organizacji wojskowej służby zdrowia

5. Osiągnięcia dydaktyczne

Od 2005 roku byłam promotorem ponad 40 prac licencjackich i około 30 prac magisterskich pisanych przez studentów mojej Uczelni na wydziałach fizjoterapii, położnictwa, pielęgniarstwa i ratownictwa medycznego.

6. Wyróżnienia

Przed uzyskaniem doktoratu:

8.XI.2004 - Nagroda indywidualna III stopnia Rektora Akademii Medycznej w Warszawie.

Po uzyskaniu doktoratu

2009.

Nagroda Marszałka Województwa Mazowieckiego za przygotowanie w latach 2008 i 2009 prezentacji historycznej „Za wolność naszą i waszą” poświęconej Polikarpowi Girsztowtowi i stworzonej przez niego organizacji pomocy medycznej podczas Powstania Styczniowego. Miejsce prezentacji: Muzeum Wsi Radomskiej w Radomiu.

2015.

List gratulacyjny Rektora za opublikowaną monografię „Ostatni rok życia księcia Józefa Poniatowskiego”

2018.

Zostałam uhonorowana listem gratulacyjnym Rektora i Senatu Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego za całokształt działań popularyzujących wiedzę historyczną i zarazem początki Uczelni.

7. Członkostwo w stowarzyszeniach

Od 2006 r. członek „Societe des Amis du Musee du Service de Sante des Armees au Val – de – Grâce” w Paryżu – od 2008 roku z prawem głosu.

W styczniu 2017 roku zostałam wyróżniona członkostwem honorowym Towarzystwa – uzasadnienie: za pracę dokumentacyjną poświęconą obecności *Dominique Jean Larrey na ziemiach polskich i jego działania na niwie chirurgii wojennej prezentowane w badaniach multidyscyplinarnych.*

Od 4 czerwca 2011 r. członek Stowarzyszenia Miłośników Dawnej Broni i Barwy Oddział Warszawski.

Od 2011 roku członek „Les Amis de Baron Larrey” z siedzibą w Beaudean (Francja).

8. Współpraca.

Utrzymuję żywą współpracę z Musée du Service de Sante des Armées w Paryżu przy którym, od 2006 roku jestem członkiem „Societe des Amis du Musée du Service de Sante des Armées au Val – de – Grâce”, zaś po odbyciu stażu kandydackiego od 2008 roku posiadam prawo głosu. W placówce tej w latach 2006 - 2007 roku uczestniczyłam w kilku konferencjach poświęconych historii chirurgii wojskowej lat 1793 – 1815. Na prośbę pracowni konserwatorskiej przy Musée du Service de Sante des Armées w Paryżu przeprowadziłam analizę źródłową do portretu Dominique Jean Larrey znajdującego się w ekspozycji stałej tej placówki, a następnie wykonałam replikę stylika jakim posługiwał się i z którym, przedstawiony został na portrecie.

Drugą placówką muzealną z którą współpracuję jest Musée Larrey w Beaudean. Dla obu tych ośrodków przygotowałam prezentacje multimedialne „...sur les chemins et faux chemins de Mazovie...Jean Dominique Larrey en Decembre 1806”. Jest to tzw. „...espace pedagogique...” (forma zbliżona do lekcji muzealnych – cykl ten połączony jest z corocznym przygotowaniem konspektów i pytań dla nauczycieli).

Współpracuję również z Prof. Marie-Pierre Rey (Université Paris I Panthéon-Sorbonne). Opracowuję dane dotyczące terenu północnego Mazowsza (faktyczne nazwy miejscowości i ich francuska translacja, ślady obecności wojsk napoleońskich w 1806/07 roku, zachowane zabytki, przekaz słowny w tradycji regionalnej) do kolejnej edycji „Place a Monsieur Larrey” (biografia J. D. Larrey nagrodzona w 2004 roku „Prix de Val-de-Grâce” - przejęłam część polską opracowania w związku ze śmiercią w kwietniu 2017 roku Prof. Jean Marchioni’ego) zaś bezpośrednio dla Prof. Marie-Pierre Rey gromadzę dane dotyczące szlaku odwrotu niedobitków Wiekiej Armii w 1812 przez teren północnego Mazowsza do Modlina oraz o ich pobycie w samej twierdzy, szczególnie o stanie zdrowia, na bazie zachowanych w zbiorach „Ossolineum” we Wrocławiu, manuskryptów raportów i rozkazów dziennych Gen. Ksawerego Kosseckiego.

Utrzymuję także kontakt z płk. Dominique Timmermans wiceprzewodniczącym „Association pour la Conservation des Monuments Napoleoniens” dla którego przygotowałam dokumentację terenową fotograficznie – topograficzną dotyczącą bitwy pod Czarnowem, a obecnie kończę gromadzenie danych do podobnej dokumentacji dotyczącej wydarzeń z grudnia 1806 roku jakie miały miejsce w okolicach Nasielska, Siedlina i Sochocina.

Na terenie Polski utrzymuję żywy kontakt naukowy z Muzeum Wojska Polskiego gdzie w 2010 roku przygotowałam samodzielną ekspozycję poświęconą medycynie wojskowej początków XIX wieku oraz wielokrotnie konsultowałam w czasie dokumentacji zbiorów, a także służyłam pomocą merytoryczną w opracowaniu działu „...medycyna w czasie I Wojny Światowej...” – podczas organizacji wystawy „Wielka Wojna koniec „belle epoque”. Znalazło to wyraz w wielu podziękowaniach kierowanych na ręce władz Uczelni.

Podobnie współpracuję z Państwowym Muzeum Archeologicznym w Arsenale gdzie prócz dwóch wystaw indywidualnych uczestniczyłam w organizacji zbiorowej poświęconej Gen. Pierre Bontemps (pracownia chemiczna i udział profesorów Szkoły Medycznej w Warszawie w pomocy merytorycznej chemikom wojskowym). W chwili obecnej uczestniczę w projekcie badawczym mającym na celu zewidencjonowanie miejsc pochówku rannych i

chorych żołnierzy polskich i francuskich zmarłych w lazaretach na terenie Warszawy w latach 1806 – 1813.

9. Działalność popularyzatorska.

Ten obszar moich zainteresowań mogę podzielić na kilka kategorii a mianowicie:

a) wystawy

Rok 2007

maj/czerwiec „Polska chirurgia wojenna 1807 – 1830” w Państwowym Muzeum Archeologicznym w Warszawie ul. Długa 52

wrzesień „...byli na naszej ziemi...” Chirurdzy napoleońscy w Polsce”. Muzeum Regionalne Ziemi Kurpiowskiej w Ostrołęce

listopad „Polska chirurgia wojenna w czasach Powstania Listopadowego” w Państwowym Muzeum Archeologicznym w Warszawie ul. Długa 52

Rok 2008

kwiecień/maj „Chirurgia wojenna w czasach Księstwa Warszawskiego” Klub Garnizonowy Komendy Wojsk Lądowych w Warszawie ul Jeziorańskiego (Cytadela Warszawska)

Rok 2010

styczeń/kwiecień „Polska chirurgia wojenna 1807 – 1830” w Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie

Rok 2011

maj/czerwiec - „Wojskowa służba zdrowia w Powstaniu Listopadowym” w Muzeum Regionalnym Ziemi Kurpiowskiej w Ostrołęce.

Rok 2012

lipiec/grudzień „Polska medycyna wojskowa 1807 – 1814” Gmach rektoratu Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego

wrzesień „Ambulanse europejskie – narodziny idei” Dom Pracy Twórczej w Radziejowicach

Rok 2013

luty/sierpień – „Polska medycyna wojskowa 1815 – 1830”. Gmach rektoratu Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego

wrzesień/grudzień – „...poszli nasi w bój bez broni...” w 150 rocznicę Powstania Styczniowego”. Gmach rektoratu Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego

Rok 2014

luty/sierpień – „Ambulanse europejskie narodziny idei”. Gmach rektoratu Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego

wrzesień/grudzień – „Album warszawski 1944 – 2014”. Gmach rektoratu Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego

Rok 2015

luty/sierpień – „Wielka Wojna 1914 – 1918. – subiektywne spojrzenie” Gmach rektoratu Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego

wrzesień/grudzień – „Mistrz chirurgii” Rafał Józef Czerwiakowski

Rok 2016

luty/sierpień – „Portret chirurga Dominique Jean Larrey”

wrzesień/grudzień – „Początki anestezji regionalnej na ziemiach polskich”

wrzesień/grudzień - „Epoka napoleońska w literaturze dla dzieci i młodzieży” – Muzeum małego miasta Bieżunia w Bieżuniu.

Rok 2017

luty/sierpień – „...by czas nie zaćmił i niepamięć”. Polska książka medyczna przełomu XVIII i XIX wieku

wrzesień – „Książka historyczna dla dzieci i młodzieży na przełomie XIX i XX wieku” Dyrekcja Biblioteki Publicznej w Otwocku. Równoległe przygotowałam dwie prezentacje multimedialne dla placówek bibliotecznych mieszczących się w szkołach na terenie Otwocka i Celestynowa.

b) prezentacje

Corocznie przygotowuję kilka, a nawet kilkanaście prezentacji tematycznych. Do najważniejszych bez wątpienia należy finał „Święta Nauki” w Jabłonie w którym uczestniczę o 2009 roku (kolejne tematy to: „Powrót do Warszawy – 1809/2009”, „Cisza przed burzą – medycy w 1830 roku”, „Polska chirurgia wojenna 1807 – 1831”, „...zachorować w Księstwie Warszawskim...”, „Jabłonna...od kuchni – o wyżywieniu w początkach XIX wieku”, „Książę Józef Poniatowski jako administrator wojskowej służby zdrowia”, „...z raportem do Księcia Ministra...”). Każde moje działanie składa się z ekspozycji i dwóch – często powtarzanych na prośbę słuchaczy – referatów dotyczących epoki). Następnym przedsięwzięciem jest „Noc Muzeów” w której uczestniczę od 2007 roku początkowo w ramach Stowarzyszenia Artylerii Dawnej „Arsenał”, zaś od 2014 roku w muzeum Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego (w 2014 roku dotyczyła szpitalnictwa wojskowego w początkach XIX wieku w 2015 zaś nosiła tytuł „...w ambulansie czyli to co najtrudniejsze...”). Brałam także udział w „Pikniku Warszawskiego Uniwersytetu

Medycznego” gdzie od 2012 roku prezentowałam w formie popularnej początki, ale nie tylko, funkcjonowania wyższego szkolnictwa medycznego w Warszawie.

Do innych ważnych dla mnie tego typu działań mogę zaliczyć dwukrotne prezentacje w Pałacu pod Błachą (zorganizowana we wrześniu 2011 roku „Medycy Księstwa Warszawskiego” spotkała się z wyróżnieniem Dyrektora Zamku Królewskiego podobnie jak kolejna w październiku 2013 roku zatytułowana „...z wizytą u doktora Witaczka...”) oraz udział w cyklicznych prezentacjach w ramach „Projekt Raszyn 2009” jak również podobnych imprezach historycznych organizowanych pod auspicjami Muzeum Archeologicznego w Arsenale Warszawskim (w roku 2014 – „Medycy polscy w czasach Powstania Listopadowego” połączona z prezentacją wykopalisk na terenie Reduty Ordonu).

Nie omijam też Domu Lekarza Seniora w Warszawie, gdzie dla pensjonariuszy przygotowałam pięć różnego rodzaju prezentacji.

Współpracuję również z Muzeum w Wilanowie, dla którego przygotowałam trzy teksty o higienie i działaniach zdrowotnych na przełomie XVIII i XIX wieku.

c) wykłady

Każdego roku, wygłaszam średnio od 9 do 15 wykładów poświęconych interesującym mnie zagadnieniom przede wszystkim w ramach cyklicznych spotkań Studium Doktoranckiego przy Instytucie Historii Nauki PAN pod kierunkiem Prof. B. Urbanek. Przygotowałam m. in. następujące tematy:

2012 – „...od cesarskiego buduaru do SPA...”

„Sposoby identyfikacji i ewakuacji rannych podczas I Wojny Światowej na froncie zachodnim”

„200 rocznica kampanii moskiewskiej 1812 – 2012”

„Historia chirurgii początków XIX wieku”

2013 – „Uniformy francuskich lekarzy wojskowych w czasach wojen napoleońskich”

2014 – „...che cosa rimane...”. „Przepisy Służby Zdrowia...z 1815 roku a współczesność”

2015 – „Ostatnia bitwa Jean Dominique Larrey”

„Ostatni rok życia Księcia Józefa Poniatowskiego”

„Urządzenie Szpitalów dla Woysk Xięstwa Warszawskiego” dokument po latach odczytany

2016 – „Jean Dominique Larrey w 250 rocznicę urodzin”

2017 – „...o racach i o tym co w środku...” czyli ogniowe obrażenia wojenne początku XIX wieku”

„Polski bohater Wojny Secesyjnej dr. Daniel Ludwik Radziński”

„Medycy naszych szwoleżerów”

„Wojna francusko-rosyjska na północnym Mazowszu 1806/07 oczami medyków widziana”

2018 – „...co robił aptekarz w Arsenale...”

„Polskie farmakopee wojskowe przełomu XVIII i XIX wieku”

2019 – „Lazarety wojskowe armii napoleońskiej na terenie Warszawy – pierwsze prace archeologiczne

„Polskie i francuskie szpitale wojskowe w obrębie Starego Miasta w 1807 roku – wyniki prac archeologicznych”

2020 – „Educatio... - czyli o sztuce położniczej”

2023 – „Chirurgia wędrowna – drobny przyczynek do historii Powstania Styczniowego”

Prowadzę również wykłady w ramach cyklicznych spotkań Stowarzyszenia Miłośników Dawnej Broni i Barwy (tu m. in. „Analiza zranienia Jana Leona Koziętulskiego”, „Zranienia wojenne epoki napoleońskiej oraz sposoby postępowania”, „Ambulanse i nie tylko...”, „O ambulansach ciąg dalszy...”, „...człowiek któremu mogłem zaufać...J. D. Larrey w 1813 roku”, „Uczeni Naczelnika Kościuszki”) oraz Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich. W mojej macierzystej uczelni był to cykl „...czwartki z *historią medycyny*...”. Uczestniczę również w spotkaniach na terenie placówek muzealnych z którymi współpracuję szczególnie z Muzeum Wojska Polskiego i Muzeum Archeologicznym w Arsenale Warszawskim.

Na mojej macierzystej uczelni współpracuję z Muzeum Historii Medycyny gdzie przygotowałam trzy prelekcje prezentowane następnie w Internecie.

Kolejno były to:

- 1) 24 03 2022 „Z wizytą u mistrza chirurgii. Rafał Józef Czerwiakowski” - <https://www.youtube.com/watch?v=kTpiQaAUGQ8&t=106s>
- 2) 23 11 2022 „Dominique Jean Larrey w Polsce 18096 – 1807” - <https://www.youtube.com/watch?v=83xVyQ-K09w&t=3633s>
- 3) 23 02 2023 „Polikarp Girsztowt i chirurgia wędrowna – pomoc rannym i chorym powstańcom w 1863/64 roku <https://www.youtube.com/watch?v=t4ZXNk4QGNU>

d) działania na planie filmowym

Tematyka ta stanowi również część moich poczynań popularyzatorskich. Każdorazowo, szczególnie gdy chodzi o filmy popularno-naukowe bądź dokumentalne, jest to zgromadzenie

danych do późniejszego komentarza – w wersji czytanej, lub też bezpośrednio na planie gdy prezentuję konkretną postać. Chronologicznie były to:

2007

„Ostrołęka 1807 – 2007” – film popularno – naukowy.

2008

„Napoleon i cała reszta” – film popularno - naukowy.

2010

„1920. Bitwa Warszawska” Reż J. Hoffman - opracowanie scenografii polowego ambulansu, działanie na planie. Równolegle udział w filmie dokumentalnym: prezentacja dokumentów, narzędzi, sposobów pracy w warunkach polowych.

2011

„Powstanie Listopadowe” – film popularno – naukowy.

„Hans Kloss. Stawka większa niż śmierć” Reż. P. Vega - opracowanie scenografii szpitala polowego w mieście frontowym, udział na planie.

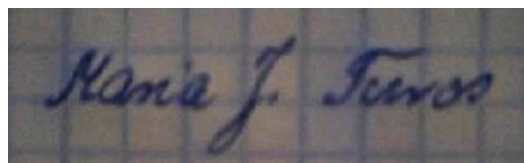
„Polska chirurgia wojenna w czasach Księstwa Warszawskiego” fim popularno-naukowy zrealizowany przez Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie. Scenariusz, komentarz i udział na planie.

2016

„Wojownicy czasu – Dębe Wielkie, czyli zmarnowane zwycięstwo” przygotowanie dokumentacyjne odcinka serialu historycznego i udział na planie.

Osobiście jednak, najważniejsze dla mnie są bezpośrednie działania popularyzatorskie, których corocznie mam kilkanaście. Uważam, iż posiadają wielki walor edukacyjny i wymagają równie starannego przygotowania jak konferencje naukowe. Są to spotkania z mieszkańcami historycznych miejscowości – Raszyn, Ostrołęka, Czarnowo/Pomiechowo (tu w 2013 roku przygotowałam prezentację, specjalny folder informacyjny oraz zgromadziłam bibliografię miejsca, zaś w 2014 roku poprowadziłam sesję popularnonaukową) czy Modlin - gdzie mogę w bezpośrednich kontaktach przedstawiać to o czym pisał Cyprian Kamil Norwid „...*historia to jest dziś – tylko trochę dalej...*”.

Podobnie traktuję wszystkie prezentacje adresowane do młodych słuchaczy jak chociażby ta w 2019 roku jaka odbyła się w ramach Festiwalu Nauki na macierzystej uczelni czy podczas wspomnianych Nocy Muzeów, gdzie rozmowa zaczyna się najczęściej od pytania o broń, a kończy często bardzo długimi i ciekawymi opowieściami o tym „...*jak było...*”. Ich miejsce w kształtowaniu świadomości historycznej jest wprost nie do przecenienia.

Marie J. Ferris